

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม: กรณีศึกษา
ประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
Community Participation in Cultural Management: A Case Study
of Tradition of Ascending Kradong Volcano, Muang District, Buriram Province

ศรีนวล แดงภู¹ / เชาวฤทธิ์ โสภักดี² / ขวัญนภา วงศ์ไพศาลสิริกุล³ / กิตติสา วงศ์คำ⁴

Srinual Tangpoo / Chawalit Sophakdee /

Khwannapa Wongpaisansirikul / Kitisa Wongkham

¹⁻⁴ สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Social Development Program, Faculty of Humanities and Social Sciences Buriram Rajabhat University

บทคัดย่อ

รายงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทางวัฒนธรรมท้องถิ่นประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ ศึกษาทัศนคติความเชื่อในประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดงจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนประชาชนในท้องถิ่นให้ตระหนักและเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและสร้างความภาคภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นของตน พื้นที่ในการวิจัย คือ ชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบวนอุทยานภูเขาไฟกระโดง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เก็บข้อมูลโดยใช้สัมภาษณ์แบบเชิงลึกเฉพาะราย จัดกลุ่มสนทนาเฉพาะประเด็น การสังเกตการณ์เป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม: กรณีศึกษา ประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ มี 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการรับรู้ และการแลกเปลี่ยนข้อมูล 2) ด้านการคิด ค้นหา วิเคราะห์ปัญหา ร่วมวางแผน 3) ด้านการร่วมดำเนินการตามแผนหรือร่วมกิจกรรม 4) ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ความภาคภูมิใจ และการมีรายได้ และ 5) ด้านการติดตามประเมินผล โดยชุมชนมีการรับรู้และการแลกเปลี่ยนข้อมูลมากที่สุด แต่ชุมชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุดได้แก่ ด้านร่วมรับผลประโยชน์ที่เป็นรายได้ ด้านทัศนคติความเชื่อของคนในชุมชน พบว่า เป็นความเชื่อที่เกิดจากความนึกคิดของคนในอดีต และแสดงออกมาทางพฤติกรรม เป็นวัฒนธรรมพิธีกรรม จนเกิดเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดโดยมีการปรับและประยุกต์ให้เหมาะสมกับยุคสมัยในเรื่องที่เหมาะสม ส่วนแก่น

หรือรากของวัฒนธรรมประเพณียังคงอยู่ นั่นคือความเชื่อที่ทำให้เกิดวิถีชีวิตของคนที่ดำเนินการหรือปฏิบัติแล้วเกิดความเป็นสิริมงคล หากมนุษย์ปราศจากความเชื่อแล้วสิ่งมีชีวิตในสังคม พิธีกรรม จารีตและวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามจะส่งต่อให้กับเยาวชนคนรุ่นต่อไปตามความเหมาะสมกับยุคสมัยโลกาภิวัตน์ ด้านการสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชน พบว่า เยาวชนที่เข้าร่วมกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกได้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเกิดความรู้สึกความภาคภูมิใจสืบสานอนุรักษ์ และเผยแพร่ส่งต่อให้กับเยาวชนรุ่นต่อไป

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน, การบริหารจัดการวัฒนธรรม, ประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง

Abstract

The purposes of this research were to study community participation in cultural management of the tradition of ascending Kradong Volcano Forest Park in Buriram Province and to investigate the belief in the tradition in order to raise awareness for young and local people to recognize the value of preserving the cultural heritage and to establish their own community's pride. The research area was the community around the Kradong Volcano Forest Park, Muang District, Buriram Province. The data for this qualitative study were collected through in-depth interview, focus discussion, and observation and participant observation. The results showed that the community participation in cultural management consisted of 5 following aspects: 1) perception and information exchange, 2) thinking, searching and analyzing problems, and planning, 3) cooperation or participation in planned activities, 4) benefit sharing, pride and income, and 5) evaluation. The community had the highest awareness and exchange of information but least participation in income sharing. The belief in people in the community is a belief in the thought of the people in the past. The ritual culture is a cultural heritage. The adaptation and adaptation to the appropriate age. The essence or roots of cultural traditions remain. That is the belief that leads to a way of life. The operation or practice of prosperity. If mankind is not faithful, then living organisms, societies, rituals, traditions and good traditions will pass on to future generations as appropriate to the era of globalization. Awareness for the youth has shown that young people who participate in the process

of raising awareness have developed knowledge about their local culture. Feel Pride, preserve, and disseminate to young generations.

Keywords: community participation, cultural management, tradition of ascending Kradong
Volcano Forest Park

บทนำ

ในยุคที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ศิลปวัฒนธรรมในระดับชุมชนยังคงมีอยู่ในทุกชุมชน ทั้งศิลปวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เพียงแต่ละชุมชนยังขาดแนวทางและองค์ความรู้ในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์ พื้นฟู และการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างหลากหลายให้มีความเข้าใจ และเห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ สืบทอด และถ่ายทอดไปยังคนรุ่นต่อไป ยูเนสโก (UNESCO) เป็นองค์กรระดับนานาชาติที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่มีอยู่ในชุมชน นับแต่อดีตถึงปัจจุบันศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นทั้งจับต้องได้และจับต้องไม่ได้รวมทั้งการเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชน รวมถึงพุทธประวัติ สิ่งเหล่านี้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันมีคุณค่ายิ่งและเป็นเสมือนเอกลักษณ์ของความเป็นไทย

จังหวัดบุรีรัมย์เป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และภาษา โดยมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนพื้นเมือง ประกอบไปด้วย ไทยเขมร ไทยลาว ไทยโคราช และไทยส่วย(กูย) จึงมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเองมีการสืบสานประเพณีสืบต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน ดังจะเห็นได้จากประเพณีและโบราณสถาน โบราณวัตถุที่ยังคงสภาพให้เห็นอยู่เป็นจำนวนมากในจังหวัดบุรีรัมย์ อาทิเช่น

ประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประเพณีไหว้พระเจ้าใหญ่วัดหงส์ เป็นต้น ประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง เป็นประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนที่สืบทอดมาเป็นระยะเวลา ยาวนานโดยกลุ่มชนดั้งเดิม ซึ่งนับเป็นกุศโลบายของคนในชุมชนเพื่อสร้างความสามัคคี ความเชื่อในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของคนในชุมชน โดยการนำธรรมชาติสิ่งแวดล้อมมาผสมผสานกับประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ ซึ่งเป็นประเพณีที่ชุมชนกำหนดขึ้นมาในช่วงเทศกาล เดือน 5 (เทศกาลสงกรานต์) เพื่อให้คนในชุมชนมาร่วมตัวกันในการแห่ผ้าอังสะขึ้นภูเขากระโดง

โดยเดินขึ้นบันไดนาค 297 ขั้น เพื่อนำผ้าอังสะขึ้นไปห่มพระสุภัทรบพิตร ประดิษฐานอยู่บนปากปล่องภูเขาไฟกระโดง ซึ่งเป็นภูเขาไฟ 1 ใน 6 ลูก ของจังหวัดบุรีรัมย์ที่ดับสนิทแล้ว นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่เป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ประชาชนชาวจังหวัดบุรีรัมย์ได้สืบทอดต่อกันมา คือพิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อัญเชิญผ้าอังสะเดินขึ้นบันไดภูเขาไฟกระโดง แล้วนำผ้าอังสะไปห่มพระสุภัทรบพิตร พระพุทธรูปประจำจังหวัดบุรีรัมย์ เจริญพระพุทธรณ์ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์และพิธีสงฆ์ พระสุภัทรบพิตร พิธีสงฆ์พระสงฆ์ พิธีรดน้ำขอพรจากผู้สูงอายุ รวมทั้งมีการละเล่นพื้นบ้าน (เรือมตรด) ของคนในชุมชนท้องถิ่นจัดขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนและเยาวชน ได้รู้ถึงคุณค่าประเพณีอันงดงามและสืบสานประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดงให้คงอยู่คู่ชาวบุรีรัมย์สืบไป อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดบุรีรัมย์อีกด้วย

ดังนั้นเพื่อการอนุรักษ์ สืบสาน เผยแพร่ วัฒนธรรมท้องถิ่นประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดงของชุมชนท้องถิ่น จังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีคุณค่าควรแก่การศึกษา อนุรักษ์และสืบสาน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านทางความคิดความเชื่อเพื่อความเป็นสิริมงคล และสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนเกิดพลังความรักความสามัคคี มีความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเอง นำไปสู่วิถีชีวิตชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดงจังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาความเชื่อในประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดงจังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชน ประชาชนในท้องถิ่นให้ตระหนักและเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและสร้างความภาคภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นของตน

ขอบเขตการวิจัย

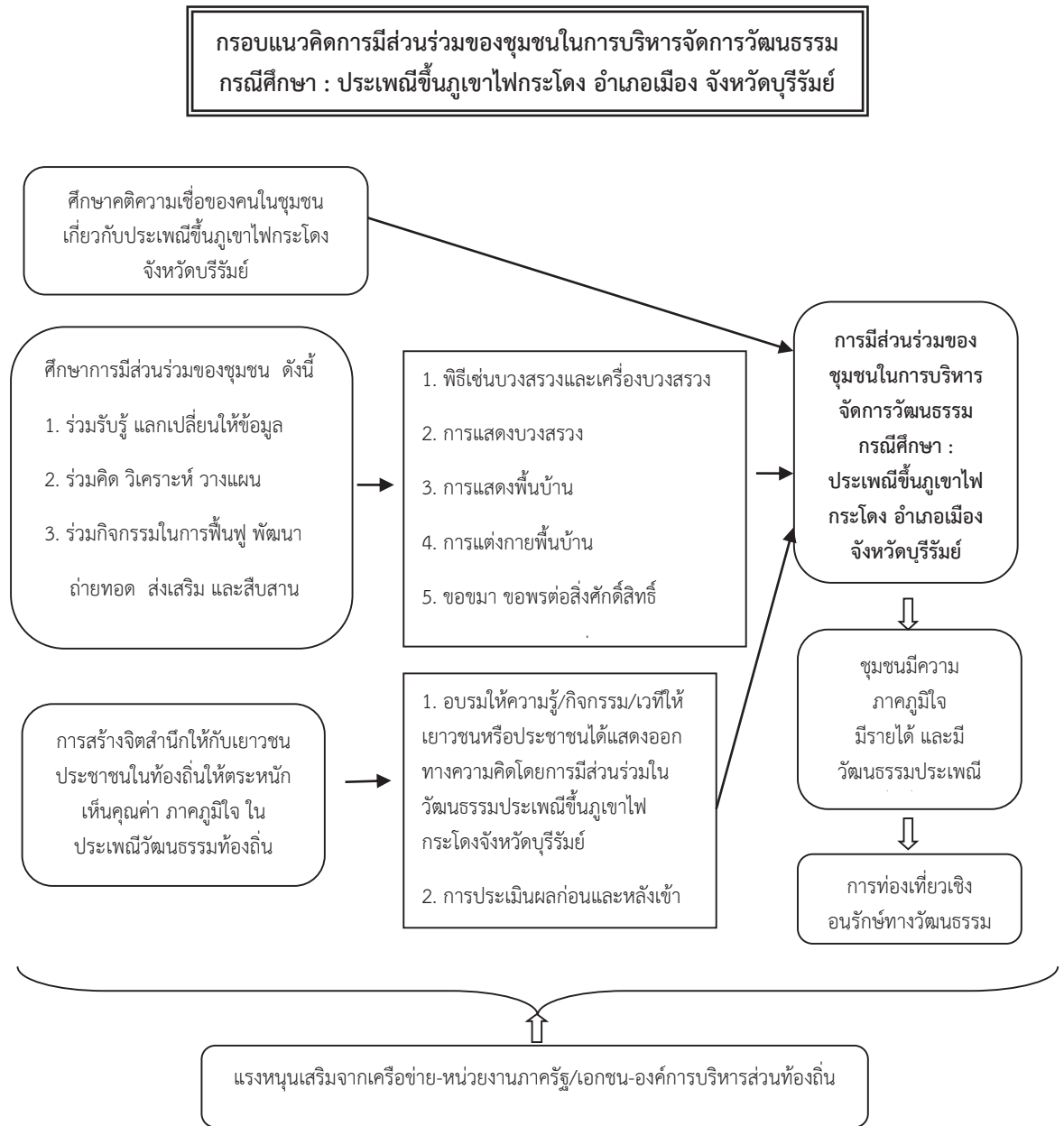
การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรมกรณีศึกษา: ประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยแบ่งออกเป็นขอบเขตด้านเนื้อหา ด้านประชากร และด้านสถานที่ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทางวัฒนธรรมท้องถิ่นประเพณีขึ้นภูเขาไฟพระโดงจังหวัดบุรีรัมย์ ศึกษาคติความเชื่อในประเพณีขึ้นภูเขาไฟพระโดงจังหวัดบุรีรัมย์ และสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชน ประชาชนในท้องถิ่นให้ตระหนักและเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและสร้างความภาคภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นของตน

ขอบเขตด้านประชากรและสถานที่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบวนอุทยานภูเขาไฟพระโดง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีเจาะจงจากประชากรที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย จำนวน 130 คน แบ่ง 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มปราชญ์ ผู้รู้ ผู้นำในชุมชน ประชาชน หน่วยงานภาครัฐและนักท่องเที่ยวที่มาร่วมประเพณีขึ้นภูเขาไฟพระโดงจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 80 คน
2. กลุ่มเยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนรอบวนอุทยานภูเขาไฟพระโดงจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 50 คน

กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย คือ ชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบวนอุทยานภูเขาไฟกระโดง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

กลุ่มตัวอย่างโดยวิธีเจาะจงจากประชากรที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย จำนวน 130 คน แบ่ง 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มปราชญ์ ผู้รู้ ผู้นำในชุมชน ประชาชน หน่วยงานภาครัฐและนักท่องเที่ยวยที่มาร่วมประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดงจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 80 คน
2. กลุ่มเยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนรอบวนอุทยานภูเขาไฟกระโดงจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 50 คน

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม และลงพื้นที่เก็บข้อมูล เนื่องจากเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ จึงใช้สัมภาษณ์แบบเชิงลึกเฉพาะราย(In-depth Interviews) จัดกลุ่มสนทนาเฉพาะประเด็น (Focus Group) การสังเกตการณ์ (Observation) เป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม(Participant Observation) โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับกลุ่มประชากรที่เข้าร่วมโครงการวิจัยในครั้งนี้ นอกจากนี้การเก็บข้อมูลการมีส่วนร่วมของชุมชนและกระบวนการสร้างจิตสำนึกของเยาวชนในประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดงได้ใช้การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อช่วยจัดเก็บข้อมูล รวมทั้งการจัดเวที เสวนา แสดงออกแลกเปลี่ยนทางความคิด จัดเวทีคืนข้อมูล และสรุปบทเรียน รวมทั้งการมีส่วนร่วมหนุนเสริมจากหน่วยงานราชการหรือภาคีเครือข่ายทางวัฒนธรรมต่างๆ

ผลการวิจัย

1. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ ในอดีตประมาณ ปี พ.ศ.2495 มีการจัดประเพณีขึ้นเขากระโดงเรียกว่า“งานนมัสการปิดทองรอยพระพุทธรบาทเขากระโดง”ต่อมาปี พ.ศ.2546 พระราชปรี๊ดยาลังการ เจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของประเพณีขึ้นเขากระโดง จึงกำหนดจัดงานประเพณีอีกครั้งโดยกำหนดในช่วงใกล้วันสงกรานต์ เพื่อสวดชะตาเมืองและจัดให้มีพิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์ อัญเชิญผ้าอังสะ ปิดทองรอยพระพุทธรบาทจำลอง เจริญพระพุทธรมณฑ์ สรงน้ำพระสงฆ์ รดน้ำขอพระผู้สูงอายุ และมีการละเล่นพื้นบ้าน เพื่อฟื้นฟู ส่งเสริมสืบสาน และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง ให้ดำรงคงอยู่สืบไป มีการจัดงานสืบสานต่อเนื่องกันมาเป็นประจำทุกปีในวัน

ขึ้น 15 ค่า เดือน 5 ในช่วงเดือนเมษายน ปัจจุบันสำนักงานวัฒนธรรมอำเภอเมืองบุรีรัมย์ เป็นเจ้าภาพในการจัดงาน และมีแรงหนุนเสริมในการจัดกิจกรรม โดยมีประชาชนในชุมชนมาตั้งโรงงาน การทำบุญมีการบูรณาการร่วมกันระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน วัด และหน่วยงานภาครัฐ อาทิเช่น องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ด เทศบาลเมืองชุมเห็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ สภาวัฒนธรรมอำเภอเมืองบุรีรัมย์ สภาวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ และวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์นับเป็น การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เหมาะสมกับยุคสมัย หากแก่นหรือรากของวัฒนธรรมยังอยู่ให้สืบสานต่อไป

จากข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถาม กลุ่มที่ 1 กลุ่มปราชญ์ ผู้รู้ ผู้นำในชุมชน ประชาชน หน่วยงานภาครัฐและนักท่องเที่ยงที่มาร่วมประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 80 คน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 74.58 ส่วนการไม่มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 29.02 และพบว่าคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้มากเป็นอันดับ 1 คิดเป็นร้อยละ 81.2 รองลงมาเป็นร่วมดำเนินกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 74.58 รองลงมาเป็นร่วมติดตามประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 62.5 ร่วมคิดร่วมวางแผน คิดเป็นร้อยละ 61.2 และน้อยที่สุดคือร่วมรับผลประโยชน์ คิดเป็นร้อยละ 58.8 ซึ่งนอกจากผู้ที่ให้ความสนใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้ง 5 ด้านของประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นวัยผู้ใหญ่ที่มีอายุตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไป โดยผู้มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ให้ความสนใจและการมีส่วนร่วมที่น้อยที่สุด ซึ่งในช่วงอายุดังกล่าวจะเป็นเยาวชนที่จะเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมดังกล่าว ซึ่งในกระบวนการวิจัยได้มีกิจกรรมหรือกระบวนการสร้างจิตสำนึก สร้างความตระหนักให้กับเยาวชนในบริเวณรอบวนอุทยานภูเขาไฟกระโดงจังหวัดบุรีรัมย์ในมิติวัฒนธรรม : ประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์

2. ด้านคติความเชื่อของชุมชนในประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ จากการศึกษาคติความเชื่อ โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 กลุ่มปราชญ์ ผู้รู้ ผู้นำในชุมชน ประชาชน หน่วยงานภาครัฐและนักท่องเที่ยงที่มา ร่วมประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 80 คน พบว่า เป็นความเชื่อที่เกิดจากความคิดของคนในชุมชนในสมัยก่อนศรัทธาขึ้นไปกราบไหว้รอยพระพุทธรบาท ที่ประดิษฐานอยู่บนภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ ปฏิบัติต่อ ๆ กันมาจนเกิดเป็นประเพณีที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เป็นการแสดงความเชื่อออกมาเป็นรูปธรรมผ่านพิธีกรรม โดยเชื่อว่าผู้ใดที่ได้ขึ้นไปกราบไหว้พระพุทธรบาทจำลองแล้วจะเป็นสิริมงคลทำให้ในปีนั้น

จะประสบผลสำเร็จ ได้รับการคุ้มครองจากอำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นต้น ดังนั้นผู้สูงอายุในชุมชนจึงนิยมพาลูกหลานเดินขึ้นภูเขาไฟกระโดงจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อนมัสการรอยพระพุทธบาท มีการห่อข้าวปลาอาหารขึ้นไปรับประทานร่วมกันบนเขา เมื่อรับประทานเสร็จเรียบร้อยก็เดินลงจากเขา กลับภูมิลำเนาด้วยความอึดเอิบใจจากผลบุญ และในโอกาสนี้ชาวบ้าน ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องต่างๆ ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดงดังนี้

- 1) ความเชื่อเกี่ยวกับบุคคลหรือตัวมนุษย์
- 2) ความเชื่อเกี่ยวกับวัตถุ
- 3) ความเชื่อเกี่ยวกับสถานที่
- 4) ความเชื่อเกี่ยวกับวันเวลา

3. การสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนและประชาชนในท้องถิ่นให้ตระหนักและเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและภาคภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นของตน จากกระบวนการสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณรอบวนอุทยานภูเขาไฟกระโดงจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 50 คน พบว่า เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่ไม่เคยมาร่วมกิจกรรมประเพณีขึ้นเขากระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ แต่มีเยาวชนบางคนเคยมาร่วมเป็นประจำ เนื่องจากอาศัยอยู่ในชุมชนใกล้เคียงเขากระโดงมาร่วมทำบุญกับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมพบว่าเยาวชนเกิดความเข้าใจ รู้สึกรักและหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น หากกิจกรรมดังกล่าวได้ขยายผลให้กับเยาวชนเพิ่มขึ้น ซึ่งเยาวชนเป็นผู้สืบสานประเพณีวัฒนธรรมต่อไป วัฒนธรรมไทยคงอยู่คู่ชาติไทยต่อไปได้อย่างยั่งยืน ถึงแม้จะจบโครงการวิจัยนี้ไปแล้ว หากแต่เครือข่ายทางวัฒนธรรมเยาวชนต้นแบบสร้างสรรค์ คิดดี ทำดี มีจิตอาสา ยังประสานงานและอธิฐานจิตที่เป็นต้นแบบและขยายผลงานด้านประเพณีวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นต่อไป

4. ข้อเสนอแนะ จากกระบวนการสอบถามและสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กลุ่มตัวอย่างจำนวน 130 คน จาก 2 กลุ่ม พบว่ามีข้อเสนอแนะหรือแนวทางในการสืบสานประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ต่อไป สรุปได้ดังนี้

4.1 ข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนควรมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน โดยบูรณาการร่วมกันระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน และหน่วยงานราชการที่มีหน้าที่จัดกระบวนการให้เกิดการบูรณาการและหนุนเสริม ควรเพิ่มการมีส่วนร่วมของชาวบ้านที่สำคัญควรสืบสานประเพณีอันศักดิ์สิทธิ์เพื่อความเป็นสิริมงคลเป็นมงคลต่อชีวิตและที่พึงทางใจของประชาชนต่อไป

4.2 ข้อเสนอแนะต่อการสร้างจิตสำนึก ควรสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนเพื่อ การอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยทำให้ ความเข้าใจ สร้างจิตอาสา ความภาคภูมิใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดย บูรณาการร่วมกับโรงเรียนให้นำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมและควรสร้างเวทีให้เยาวชน ได้มีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่างๆ

4.3 ข้อเสนอแนะด้านอื่น ๆ ได้แก่

4.3.1 ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์และสร้าง ความรับรู้ให้กับคนในชุมชน ประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดใกล้เคียง ได้ทราบโดยทั่วถึง มี การประสานขอความร่วมมือจากการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดบุรีรัมย์

4.3.2 ด้านกิจกรรม ควรมีกองทุนและจัดกิจกรรมหารายได้ มีรถบริการ ผู้สูงอายุ ประชาชน หรือนักท่องเที่ยวในการขึ้น-ลงเขา การจัดเครื่องบวงสรวงและบายศรีควรทำ อย่างถูกต้องและสมบูรณ์ครบถ้วน มีการสมโภชในประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดงตามประเพณีโบราณ และจัดงานให้ยิ่งใหญ่เหมาะสมกับเป็นสถานที่สำคัญและประเพณีที่สำคัญของเมืองบุรีรัมย์

4.3.3 ด้านอื่นๆ การกำหนดการจัดงานควรประชาสัมพันธ์ให้ทราบโดยทั่ว กัน และเป็นไปตามกำหนดการ วัน เวลาในการจัดควรจัดความเหมาะสมและสะดวกของคนใน ชุมชน สถานที่จัดกิจกรรม สะอาด ร่มรื่น และดูแลให้บริการผู้ที่มาร่วมงานเป็นอย่างดี ร้านอาหาร ห้องน้ำ ถึงขยะ ควรสะอาดและเพียงพอแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาร่วมงานประเพณี สถานที่จอดรถควรสะดวกและเพียงพอ ในอดีตเคยมีน้ำขังปากปล่องภูเขาไฟ และมีสระน้ำบนเขา ปัจจุบันไม่มีการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยว อาทิเช่น สร้างน้ำตกหรือน้ำไหลลงจากเขา หมุนเวียนกับอ่างเก็บน้ำที่อยู่บริเวณเชิงเขา เพิ่มกิจกรรมระหว่างทางเดินขึ้นบันได สร้างศาลาพัก ระหว่างทางเดินบันไดนาค เสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพิ่มป้ายอธิบายหรือ วิทยากรบรรยายให้ความรู้ตามจุดต่างๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดสรรงบประมาณ หรือเข้ามาหนุน เสริมในการจัดงานประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์

อภิปรายผล

จากการศึกษา พบว่า ประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นประเพณีท้องถิ่นที่มีการสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น กิจกรรมต่างๆสามารถสร้างความรัก ความสามัคคี จิตอาสา และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ การอนุรักษ์ สืบสานและเผยแพร่ต่อไป โดยใช้สถานที่ใกล้ชุมชน คือ วนอุทยานภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นภูเขาไฟ 1 ใน 6 ลูกของจังหวัดบุรีรัมย์ที่ได้พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด โดยมีรูปแบบขั้นตอนและองค์ประกอบ 6 ส่วน ดังนี้ 1) บุคคล 2) ลำดับขั้นตอน 3) พิธีกรรมและเครื่องเช่นบวงสรวง 4) สถานที่ 5) โรงทานและห่อข้าวโบราณเป็นห่อข้าวที่ชาวบ้านนำมารับประทานในการขึ้นเขา เรียกเป็นภาษาพื้นเมืองว่า “บายกระจ๊อบ” และ 6) นักท่องเที่ยวและการจำหน่ายสินค้า ประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นประเพณีที่สำคัญ ทำให้มีผลในหลายๆด้าน ได้แก่ ด้านสังคมทำให้มีความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างสมาชิกในครอบครัวและเครือญาติ ทำให้มีความรัก ความผูกพัน ความเสียสละ ความสามัคคี ด้านเศรษฐกิจทำให้ชุมชนในท้องถิ่นมีอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้เป็นการกระจายรายได้ให้กับชุมชนในท้องถิ่น และส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับทางจังหวัด ซึ่งมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติเข้ามาเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ทำให้เป็นจังหวัดที่น่าเที่ยวและเป็นจังหวัดที่ห้ามพลาด นับเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมเป็นอย่างดี

ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า การมีส่วนร่วมทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการรับรู้ และการแลกเปลี่ยนข้อมูล 2) ด้านการคิด ค้นคว้าวิเคราะห์ปัญหาห้วงรวมวางแผน 3) ด้านการร่วมดำเนินการตามแผนหรือร่วมกิจกรรม 4) ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ความภาคภูมิใจ และการมีรายได้ และ 5) ด้านการติดตามประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า ด้านการรับรู้และการแลกเปลี่ยนข้อมูล มีส่วนร่วมของชุมชนมากที่สุด ส่วนการมีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือด้านการร่วมรับผลประโยชน์ หากแยกพิจารณาเป็นร่วมรับผลประโยชน์ที่เป็นความภาคภูมิใจจะอยู่ในระดับมากที่สุด แต่ร่วมรับผลประโยชน์ที่เป็นรายได้กลับสู่ชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Likhitprasert et al (2010) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมรับรู้โครงการมากเป็นอันดับ 1 และร่วมรับผลประโยชน์มีรายได้จากการท่องเที่ยวอยู่ในระดับน้อย นอกจากนี้จากการศึกษายังพบว่า ชาวบ้านในชุมชนสนใจและเต็มใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง และพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วม หากแต่ในปัจจุบันยังขาดการประชาสัมพันธ์และการหนุนเสริมในการจัดกระบวนการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูล

การประชาสัมพันธ์ ด้านคิดวิเคราะห์ปัญหาหรือร่วมวางแผน ยังไม่มีเวทีให้ชุมชนได้ร่วมคิดวิเคราะห์ปัญหาและร่วมวางแผนเช่นในอดีตที่ผ่านมา ปัจจุบันการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชน เช่น การนำบุตรหลานมาร่วมกิจกรรมขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ มาร่วมตั้งโรงงาน และบางคนมาร่วมกิจกรรมต่างๆ เป็นประจำทุกปี แต่ถ้าต้องการให้มีความยั่งยืนควรให้เจ้าของวัฒนธรรมคือคนในชุมชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนโดยมีภาครัฐและภาคีเครือข่ายทางวัฒนธรรมให้การหนุนเสริม ดังนั้นภาคีเครือข่ายทางวัฒนธรรม หน่วยงานภาครัฐ เช่น วัฒนธรรมอำเภอ วัฒนธรรมจังหวัด และสภาวัฒนธรรมจังหวัด ควรให้การสนับสนุนและหนุนเสริมวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นอย่างจริงจังต่อเนื่อง และเป็นระบบ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Muangcheangworn et al (2008) พบว่า ขบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกับสภาวัฒนธรรมจังหวัด อำนาจเจริญ มีบทบาทในการจัดการทางวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม ได้รับการยอมรับจากชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนาบุคลากรและเครือข่ายทางวัฒนธรรม กระบวนการมีส่วนร่วมได้แก่ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับผิดชอบ การฟื้นฟู สืบทอด เยาวชนและประชาชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ รักษาคุณค่าของวัฒนธรรม ก่อให้เกิดรายได้ต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น เห็นคุณค่าของผลผลิตทางวัฒนธรรม สร้างความภาคภูมิใจและมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Chiamkosit et al (2008) พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ คือ การแต่งตั้งคณะทำงานแยกเป็นฝ่ายต่างๆ มีเทศบาลโดยกองการศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบหลัก ชุมชนเลือกตัวแทนเป็นประธานของชุมชนร่วมเป็นกรรมการจัดงาน คนในชุมชนเสนอความคิดในการจัดกิจกรรม ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของประเพณี คือ การนำเครื่องจักสานซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงาน ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกปักรักษาช่วยขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกไปจากชุมชน ชาวบ้านที่ร่วมกิจกรรมเกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมถิ่น รวมทั้งมีส่วนราชการและหน่วยงานหนุนเสริม มีงบประมาณสนับสนุนจากเทศบาลเมืองและกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เทศบาลเมืองให้ความสำคัญแก่ชุมชนในการแสดงความคิดเห็น ดำเนินการเป็นรูปธรรม และเมื่อเสร็จงานมีการประชุมปรึกษาหารือสรุปปัญหาอุปสรรคแนวทางแก้ไขเพื่อใช้ในการดำเนินงานครั้งต่อไป

ด้านคติความเชื่อของคนในชุมชน พบว่า เป็นความเชื่อที่เกิดจากความนึกคิดของคนในอดีตและแสดงออกมาทางพฤติกรรม ผ่านพิธีกรรมจนก่อเกิดเป็นประเพณีสืบต่อกันมา โดยมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัยในเรื่องที่เหมาะสม ส่วนแก่นหรือรากของวัฒนธรรมประเพณียังอยู่ เป็นวิถีชีวิตของคนที่อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณรอบวนอุทยานภูเขาไฟกระโดง จังหวัด

บุริรัมย์ มีความสำนึกและตระหนัก รักและหวงแหนในวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของตน มีการนำลูกหลานมาร่วมกิจกรรมและเป็นการมาพบปะกันระหว่างคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนต่างๆ เป็นระบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของมนุษย์กับสังคมและมนุษย์กับวัฒนธรรมที่กำหนดขึ้นโดยมนุษย์เอง นอกจากนี้คนในชุมชนยังมีความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์ และสิ่งเหนือธรรมชาติ จึงแสดงออกมาทางพฤติกรรมซึ่งเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน มีกิจกรรมหรือระเบียบ กฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรม คือประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดงปฏิบัติสืบเนื่องมาเป็นเวลากว่า 80 ปีแล้ว นั่นคือความเชื่อทำให้เกิดวิถีชีวิตของคน ที่ดำเนินการหรือปฏิบัติแล้วเกิดความสุข ความภาคภูมิใจ หากมนุษย์ปราศจากความเชื่อแล้วสิ่งมีชีวิตในสังคมคงปราศจากกฎ ระเบียบ แบบแผน พิธีกรรม จารีตและวัฒนธรรมประเพณีสิ่งที่ดีงาม ที่จะส่งต่อไปให้กับเยาวชนคนรุ่นต่อไปได้ปฏิบัติและดำเนินวิถีชีวิตตามความเหมาะสมกับยุคสมัย หากมีการนำเรื่องความเชื่อมาสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรมให้กับเยาวชน โดยผ่านวัฒนธรรมท้องถิ่น จะช่วยนำสังคมสันติสุขบนความพอเพียงกลับคืนสู่สังคม ถึงแม้จะมีเรื่องเศรษฐกิจ รายได้ การทำมาหากินมาเกี่ยวข้องก็สามารถที่จะเข้าใจเนื่องจากมีความพอเพียง แบ่งปัน เอื้อเฟื้อกัน ดังนั้นมนุษย์จึงควรมีความเชื่อในเรื่องธรรมชาติเป็นฐานเพื่อสร้างความสบายใจ มั่นใจในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เช่นพิธีกรรมที่มีรากฐานมาจากความเชื่อในเรื่องผี โดยเฉพาะผีบรรพบุรุษ ในพิธีแซนโดนตาของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในอำเภออุ้มขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Thongtuea et al (2008) พบว่า เป็นพิธีกรรมที่ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูรู้คุณของลูกหลานต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เมื่อถึงช่วงเวลาดังกล่าวสมาชิกในครอบครัวก็จะเดินทางกลับภูมิลำเนาเพื่อร่วมพิธีนี้ จนกลายเป็นประเพณีประจำของคนในชุมชน ดังนั้น มนุษย์จึงไม่สามารถขาดความเชื่อได้ เพราะหากขาดความเชื่อแล้วมนุษย์จะไม่เข้าใจตนเอง ไม่เข้าใจโลกหรือสภาพสิ่งแวดล้อมได้

ด้านการสร้างจิตสำนึก พบว่า จากการจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณีขึ้นเขากระโดง สำนวณลักษณะบริเวณเขากระโดง กับเยาวชนที่เข้าร่วมกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึก ได้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนด้วยตนเอง โดยเกิดความรู้ชัด รู้จริง รู้ด้วยตนเอง เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ รักและหวงแหนประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การปฏิบัติคือการอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมประเพณีดังกล่าวต่อไปอย่างภาคภูมิใจ เหมาะสมถูกต้อง และส่งต่อไปให้กับลูกหลานเยาวชนรุ่นต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ Suwan (1989) ที่กล่าวว่าความสำนึกเป็นความรู้ที่ประจักษ์ชัดที่เกิดจากการมีความรู้จริงหรือรู้แจ้ง รู้อย่างถ่องแท้ในเรื่องที่สนใจว่า อะไร

ผิด อะไรถูก อะไรเป็นผลดีหรือผลเสีย ทำให้เกิดมีความรักหรือความหวงแหนว่า สิ่งนั้นมีคุณค่า มีประโยชน์ต่อมนุษย์และส่วนรวม เกิดความวิตกกังวลหรือหวงไขว่จะมีผลกระทบต่อชีวิตของตนเอง และสังคมอันจะนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อการดูแลรักษาต่อไป และสอดคล้องกับผลวิจัยของ Wasee (1998) และ Gardner (2006) ที่อ้างถึงใน Seangsuk (2009) ว่าจิตสำนึกเป็นมิติด้านหนึ่ง เป็นการรับรู้ทางจิตใจ และก่อให้เกิดพฤติกรรม ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ ความรู้ ความรู้สึก และแนวโน้มเชิงพฤติกรรมหรือการกระทำ โดยมีกลยุทธ์หรือเทคนิคในการปลูกจิตสำนึกสาธารณะ โดยการให้ความรัก ให้ความรู้ ภายใต้วามเป็นธรรมชาติเพื่อความเป็นอิสระต่อกัน ในตัวคนๆหนึ่งจะต้องมีจิตสาธารณะ 5 ประการ คือ จิตแห่งวิทยาการ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งการสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรม จึงจะกลายเป็นพลังในการขับเคลื่อนองค์กร สังคม และประเทศชาติให้ก้าวไปสู่จุดหมาย อย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยการศึกษาครั้งนี้ ได้นำกระบวนการสร้างจิตสำนึกดังกล่าวข้างต้นมาดำเนินการกับกระบวนการสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบวนอุทยานภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้แจ้ง รู้จริง มีการคิดวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับและมีการนำเสนอความคิดผ่านการทำงานเป็นกลุ่ม เกิดจิตอาสา จิตสาธารณะ เป็นเยาวชนต้นแบบที่คิดสร้างสรรค์ มีการอธิฐานจิตและนำไปสู่การปฏิบัติจริง เกิดเครือข่ายเยาวชนทางวัฒนธรรมเพื่อแสดงออกทางพฤติกรรมที่ถูกต้อง สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน สังคม และสร้างความเข้มแข็งให้กับประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ให้ยั่งยืนต่อไป

อนึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญกับวัฒนธรรมประเพณี คือนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ได้รับการส่งเสริมและยกระดับให้รองรับการท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชน เช่น วนอุทยานภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นสถานที่จัดกิจกรรมได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรม หากมีการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ให้กิจกรรมประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้นจากการมาเที่ยววนอุทยานภูเขาไฟกระโดง ก็จะเป็นการจัดการให้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมให้เกิดความสมดุล ระหว่างคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นนามธรรมกับมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นรูปธรรมของประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง และมีการดำเนินการควบคู่กันไประหว่างการส่งเสริมการศึกษาวิจัยทางวัฒนธรรมและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยความร่วมมือร่วมใจของชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นต้องเปิดโอกาสให้สาธารณชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ คิดและตัดสินใจให้มากที่สุด ในลักษณะกระบวนการเรียนรู้

สาธารณชนจึงจะเกิดความสมดุลได้ ความสมดุลดังกล่าวจึงหมายถึง ความพึงพอใจร่วมกันของ สาธารณชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการเลือกที่จะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติอย่าง หนึ่งอย่างใดต่อทรัพยากรทางวัฒนธรรมของตนร่วมกันบนพื้นฐานขององค์ความรู้ที่ครอบคลุมและ รอบด้าน

กระบวนการวิจัยครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดเครือข่ายทางวัฒนธรรม เกิดเครือข่ายเยาวชน ดันแบบสร้างสรรค์ คิดดี ทำดี มีจิตอาสาในมิติทางวัฒนธรรมขึ้นในชุมชน มีการดำเนินการเรื่อง วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนท้องถิ่นในประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดง จังหวัดบุรีรัมย์อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นในเรื่องอื่นๆ ต่อไป ถึงแม้ว่างานวิจัยจะสิ้นสุดไป

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ควรเพิ่มการมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดงของประชาชนให้ มากขึ้น เช่น การจัดกลุ่มแม่บ้านทอผ้าอังสะ โดยขอความร่วมมือทุกตำบล อาจมีการจาริกชื่อผู้ทอ หรือการจาริกชื่อเพื่ออุทิศให้บรรพบุรุษ การสร้างเวทีให้เยาวชน ได้มีส่วนร่วม เช่น การประกวด ต่างๆ โดยประสานกับ โรงเรียน เป็นต้น
2. จังหวัดควรประชาสัมพันธ์ให้ทราบทั่วประเทศในการจัดงานประเพณีขึ้นภูเขาไฟ กระโดงและจัดกิจกรรมเสริมให้หลากหลายเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
3. ควรจัดงานให้ยิ่งใหญ่โดยบูรณาการร่วมกับหน่วยงานต่างๆ และมีการออกฐานแสดง สินค้า หรือเวทีแสดงออกทางวัฒนธรรม เช่น การละเล่นพื้นบ้าน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการส่งเสริมประเพณีขึ้นภูเขาไฟกระโดงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรม โดยเชื่อมโยงกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. ควรศึกษาถึงปัจจัยหรือปัญหาอุปสรรคที่มีผลต่อการสืบสานประเพณีขึ้นภูเขาไฟ กระโดง จังหวัดบุรีรัมย์
3. ควรศึกษาการมีส่วนร่วมหรือบทบาทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการ บูรณาการงานด้านวัฒนธรรมกับชุมชนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- ขนิษฐา เมืองเชียงหวาน และคณะ. (2551). การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหาร จัดการวัฒนธรรม:กรณีศึกษา เครื่องสักการบูชาอีสาน โบราณ บ้านปลาข้าว ตำบลปลาข้าว อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- นवलล่อ แสงสุข. (2552). จิตสำนึกสาธารณะในเยาวชน : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นิภา เจียมไหมสิต และคณะ. (2551). การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม: กรณีศึกษา ประเพณีบุญกลางบ้านอำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- ประเวศ วะส. (2541). ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม. ปาฐกถาพิเศษ ป้าย อังภากรณ์. กรุงเทพฯ:หมอชาวบ้าน.
- พวงคำ ทองทั่ว และคณะ. (2551). การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา พิธีแซน โคนตา อำเภอขุนันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- มนัส สุวรรณ. (2532). การให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่าน. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วัฒนธรรมพื้นบ้าน คติความเชื่อ. (2530). วัฒนธรรมพื้นบ้าน:คติความเชื่อ (พิมพ์ครั้งที่ 3). โครงการไทยศึกษาฝ่ายวิชาการ โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักศิลปากรที่ 11 อุบลราชธานี. ร่วมด้วยช่วยกัน: การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- อนันต์ ลิขิตประเสริฐและคณะ. (2553). การมีส่วนร่วมในการบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอุทยานลำน้ำมาศ. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

Translated Thai References

- Baonerd, S & Thepsuriyanon, W. (2012). *Participatory action research in community development*. Bangkok: DeunTula Printing House. The 11th Regional Office of Fine Arts, Ubon Ratchathani. [in Thai]
- Chiamkosit, N. (2008). *The participation of cultural network and community for culture management: A case study of Bun Klang Ban Festival Phanat Nikhom District, Chon Buri Province*. Office of the National Culture Commission Ministry of Culture. [in Thai]
- Folk Culture Appeal Belief. (1987). *Folk culture : appeal Belief* (3rd ed.). Thai study Project, Academic Department, Research Dissemination Project, research Department, Chulalongkorn University. [in Thai]
- Likhitprasert, A et al. (2010). *A participation in service management of tourist attraction Lammamas Canal Park*. Research and Development Institution Buriram Rajabhat University. Buriram: Buriram Rajabhat University. [in Thai]
- Muangcheangwarn, K. (2008). *The participation of cultural network and community for culture management: A case study of the Esaan Boran worship, Baan Plakaw, Plakaw Sub District, Muang District, Amnat Charoen Province*. Office of the National Culture Commission Ministry of Culture. [in Thai]
- Seangsuk, N. (2009). *Public consciousness in youth: A case study of Ramkhamhaeng University*. Ramkhamhaeng University. Bangkok: Ramkhamhaeng University. [in Thai]
- Suwan, M. (1989). *Enlightenment of education understanding in natural resources and environment in Nan Province*. Chiang Mai University. Chiang Mai: Chiang Mai University. [in Thai]
- Thongtua, P. (2008). *The participation of cultural network and community for culture management: A case study of San-Don-Ta Tradition Khukhan District, Sisaket Province*. Office of the National Culture Commission Ministry of Culture. [in Thai]

ผู้เขียน

ดร.ศรีนวล แต่งภู

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ 439 ถนนจิระ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

โทรศัพท์: 099-8645156 อีเมล: nual2509@gmail.com

Author

Dr. Srinaul Tangpoo

Social Development Program, Faculty of Humanities and Social Sciences

Buriram Rajabhat University 439 Jira Rd., Muang District, Buriram Province 31000

Tel.: 099-8645156 E-mail: nual2509@gmail.com